

Feldmarşal Stalin

Üç yıldır toplanmayan 17-ni Komünist Fırka kongresi, aylardan beri devam eden temizlik ve elemelerden sonra açılarak, katibi umumî Stalin'in ortak bilmez, itiraz eşimez, her şeye hâkim bir diktator olduğunu, bütün dünyaya gösterdikten sonra kapandı.

Diktatorun bütün dediklerine gözlerini yumarak âmenına diyenlerden başka, tek bir delegeye tahammül etmeyen bu kongrede, Stalin'in geçmiş muhaliflerinden Buharin, kendisine gösterilen ağı hakettiğini göstermek için söyledikleri dalkavukca nutkunu „iyilerin iyisi proletar inkılabının feldmarşalı — yoldaş Stalin'in kumandası altında bulundukca fırka galip gelir!“ cümlesile bitirmişti.

Feldmarşal ise kongrenin kendisine karşı gösterdiği kölece tabiiyetten zevk alarak, ödenen beri adet olan son söz nutkunu söylemeye bile lüzum görmemiş, bütün meclisin çıldırmasına alkışlar ve „İnternasyonal“ nâğmeleri arasında „bütün söylenenlerden fıkancın bir adam gibi düşündüğünü gördüldü. Son söze ihtiyaç vardı mı? . . . Yok!“ diye ortaya koyduğu düsturların fırka bendeleri için icrası zaruri emirlerden ibaret olduğunu hükmeder bir eda ile anlattı.

Artık, komünistlerde adet olan Marks, Engels ve Lenin isimlerini fazlaca tekrara lüzum görmeden sade feldmarşal Stalin'i göklere çıkararak bu bendeler kongresinin bir ağzından kabul ediverdiği Stalin tezleri aceba neden ibaretti?

Sovyet memleketlerinin bütüyen sefalet, açlık ve kutluğa bakmayarak, bendeler, sahiplerinin Sovyet rejiminin kapitalist dünyaya karşı muvaffak olduğu iktisadi ilerleme hususunda fakı davayı alkışlarla karşılamakta çekinmediler.

İnsanlar arasındaki müsavatsızlığı ortadan kaldırmak davasına meydana gelecek, ve milyonlarca adamın kanına batmayacağı ancak bu büyük ideala hizmet etmek suretile haklı göstermek istiyen „idealist“ bir zümrenin şefi suretile, geçen bunca kanlı yıllardan sonra, bizzat „feldmarşal“ kendisi kongre kürsüsüne gelecek, diyor ki „insanların ne itiyadı, ne de ihtiyacı bir olamaz; aksini düşünerek sosyalizmi müsavattan ibaret bilenler, ancak ahmaklardı“.

Bendeler diktatorun bu formülünü dahi aynı hararetle ve heyecanla karşıyor, „iyilerin iyisinden“ aldıkları direktifile köylüleri bundan sonra „varlanmak, medeni bir hayat yaşamağa“ çağırarak için hazırlanıyorlar.

Sovyetler Birliğinin korkutan üç tehlike karesinde barışık perisi kesilerek, Versay nizamını koruyacak kadar kapitalistce metotlara müracaat eden komünizm, aynı sebeple icarede dahi taktikini değiştiriyor, ideal komünizmin daha çok uzaklarda olduğunu kaydedip, günün şiarı olarak, „varlanmayı ve tok yaşamayı“ ileri çekiyor.

Fakat, Sovyetlerin komşularile bağladığı ve bağlamakta olduğu misaklar gibi, içtimalı sınıflara verdiği vaatler dahi hiç bir zaman sağlamı olmamış ve olmayacaktır. Zaif zamanında bağladığı beynelmil muahedelerile ilk fırsatta çiğnediğinin misaline bilhassa biz Kafkasyalılar şahit olmuştuk.

İç siyasetteki komünist zıkkınları ise unutulacak şeyler değildir.

Bugün „varlanmaz“ diyen hükümetin yarın bu „vari“ soymağa başladığını „Nep“le „kollektivizasyon“ arasında kalan Sovyet tebalaları pek âlâ bilirler.

Feldmarşal'ın bugünkü „tok hayat“ şiarı bendesi Buharin'in dükkü „zenginleşiniz“ şiarından daha mes'ut olacağı ne malûm?! Stalin'in sahsında en mükemmel tipini bulan komünist sentralizminin evolyosunu,

Azerbaycan'da vaz'iyet

Astara muhabirimizin Bakü'dan aldığı malûmata göre Azerbaycan'ın devlet idareleri şayan dikkat bir sür'atle G.P.U.-leştirilmektedir. Halî hazırdaki Azerbaycan komünist fırkasının başına gelen Mir Cafer Bağirof „kızıl cellât“ namile maruf bir çektir. Onun yerine komiserler heyeti başına geçen Hüseyin Rahmanof ve maari komiserliğini tayin edilen Hasan Rahmanof ta „stajarlarmı“ G.P.U.-da görmüşlerdir. Daha geçen yıl ziraat komiserliğine gelen Vezirof ta G.P.U.-dan yetişme bir çektir.

Devlet makinesinin böyle G.P.U.-leşmesi bilhassa bu sahalarda artmakta olan muhalefete izah edilmektedir.

Azerbaycan'ın maasrif cephesile köylü cepesi, yani münevver ve mütefekkir zümre ile halk tabakası, Sovyet rejimile rus istilâsının amansız düşmanlarıdır. Milliyet, hürriyet sesleri ve ruslaştırma ile komünizm tatbikatına muhalefet hareketleri hep bu iki cepheden çıkar. Ona göre, bilhassa bu cephelede terror üsulu ile çalınmak lâzım görülmektedir.

Fakat muhalefet yalnız bu cephelede değildir. Muhalefet komünist fırkasının kendisini de içlerinden gemirmektedir.

Son temizlikte Azerbaycan komünist fir-

kası yüzde 35-ten fazlasını kaybetmiştir. Bunların hemen 80%'i köylere, 20%'i şehir ve kasabaların münevver zümresine isabet etmektedir. Köy sovyetleri, kolhozlar, M.T.S.-ler, kaza ve köy komünist teşkilatları bütün rehber kadrosunu kaybetmişlerdir. Muallim, talebe, agronom, mühendis, doktor v.s. gibi münevver zümre fırkadan dışarı atılmıştır. Fakat bu da کافی görülmüş, demokrasiye amansız düşman olan komünist fırkası göz boyamak ve „aşığı tabaka“ komünistleri bir az olsun memnun etmek veyahut avutmak için „dahili fırka demokrasi“ adı altında „öz özümlü tenkitlere“ tahammül göstermiştir. Bu tahammül, bilhassa şimdiki „nazik“ zamanda tehlikeli görüldüğünden, ona da nihayet verilmiştir. Artık tenkit ve fikir söylemek yasak! . . . Herkes Bağirof'a itaat edecek. Devlet işleri de resmen fırkaya geçtiği gibi komiserler heyeti ve icraiye komitesi şibi perdelere de ihtiyaç kalmamıştır.

Bağirof'un doğrudan doğruya Tiflis tarihile Moskva'ya tâbi olduğu nazara alınırsa Azerbaycan Sovyet hükümetinin kuru sözden ibaret olan „istiklâline“ de resmen ve fiilen nihayet verilmiş olduğu anlaşılabilir.

„Azerneft“te değişmeler

Moskva'dan 10 Birinci Kânun 1933 tarihli Bakü gazetelerine yazıldığına göre, Sovyet hükümeti petrol istihali teşkilâtında esaslı değişmeler yapımıştır.

Moskva'da olan baş petrol komitesi reisi Gançin vazifesinden azat edilerek yeni teşekkül eden „Vostokneft“ (Şark-Neft) nam tröstün reisiğine tayin edilmiştir. Bu teşkilât Ural ve Türkistan petrol ocaklarını idare edecektir.

Baş petrol komitesi riyasetine Azerbaycan petrol komitesi („Azerneft“) reisi Barinof getirilmiştir.

„Azerneft“ idaresinde de üç müstakil tröste

terfik edilmiştir. Simdiye kadar ham petrol istihali, ham petrolden benzin, yağ v. s. mamulât elde etmek, petrol tasfiyesi işleri ve yeni petrol arazileri araştırma işleri hep „Azerneft“ idaresinde iken bundan sonra „Azerneft“ ancak ham petrol istihali ile meşgul olacak, diğerleri tasfiye ve yeni yerler keşfiyatı olmak üzere iki ayrı-ayrı tröste bağlanacaktır.

Bu üç tröst ayrı-ayrılıkta doğrudan doğruya Moskva'ya tâbi olacaktır.

„Azerneft“in müdürlüğüne Peterson, petrol tasfiye fabrikaları müdürlüğüne Slutski, yeni yerler keşfiyatı işleri müdürlüğüne Nikitin tayin kılınmıştır.

Bakü'da ruslar silahlaniyor

17 Birinci Kânun 1933 tarihli „Bakinski Raboçi“ gazetesinin yazıldığına göre, Bakü'da Osvabim nam askeri cemiyetinin 100.000 azası vardır.

Bu cemiyet 1933-nci yılda 134.000 amele ve memura askeri talim öğretmiştir. Askerî talim, silah kullandıktan ilave, topçuluk, tank, zirhli, mitralyöz, irtibat, kimya muharebesi ve ilh . . . sahaleri dahi ihtiva etmiştir.

Gazete, 1933-de „kütlevî askerlik işinin“ yüzde yüz nisbet ikmal edildiğini ilave etmektedir. 18. 12. 1933 tarihli „Bakinski Raboçi“ geçen yıl 140.000 adama zehirli gazdan korunma usulları öğretilmişdir.

Sovyet içtimaiyatındaki evolyosyondan farqlıdır. İctimai ve iktisadi hayat sahalarında bilirler, bir geri hareketleri gösteren Sovyet rejimi siyasî sahada daima bir istikamet üzerinde yürümüşür, ki bu da Sovyet sekindeki federalizmin yerini Komünizm Fırkasındaki sentralizme bırakmıştır.

On yedinci kongrenin aldığı kararlar arasında fırkadan devlet idaresile olan âlaka ve münaasebetlerine ait olarak alınan yeni esas, bu bakımdan, çok ehemmiyetlidir. Fırka ile devlet arasındaki ilişik, bu esasa göre, bundan sonra temamilen kalkmış oluyor. Komünist Fırkası Merkez Heyeti yanında devlet idaresile mesgul vekilliklerin sayı kadar komiteler yaratılıyor, ki vekalet komiserleri bu subelere tâbi oluyor ve bilavasata fırkadan direktif alıyorlar. İtalya'da olduğu gibi, fırka ile devlet birleşiyor. Eskiden de asil hükümet fiilen Komünist Fırkası idi; şimdi ise bu vaz'iyet temamilen resmilesiyor.

Buna neden ihtiyaç geldi?

Tecrübe bize göstermiştir ki dışarıdan bir tehlike bekledikçe Sovyetler İttihadındaki Cumhuriyetlerin dahili muhtariyet ve istiklâli mümkün olduğu kadar azaltılıyor, merkez kontrol ve müdahalesi kuvvetlendiriliyor. Bilhassa işbu kongrede dahi bir çok natıkları mesgul eden Uk-

rayna Fırkasındaki millî hareket sade Uk-

rayna'ya mahsus bir hadise değildir. Bu, az-çok, Sovyetler Birliğinde bulunan bütün cumhuriyetlere has bir harekettir. Bu hareketin en çok kullandığı o vasıtalar ise Sovyet federalizminin temin ettiği imkânlardır.

Sovyet federalizmi ile komünizm sentralizminin daima mücadele halinde olduğunu biliyoruz. Birincisi gayri rus komünistlerin millî temayüllerine, ikincisi de rus komünistlerin imperyalistce tazyıklarına alet oluyorlar. Bu sonuk tedbirle, şüphesiz, federalizm sentralizme daha ziyade tâbi olacak ve hiç bir fırsat ve konspirasyona meydan bulmadan temamilen merkezde kontrol altına kalacaktır.

Feldmarşal Stalin, düşünür bütün unsurları sıkıştırarak kapı dışarı etmek veyahut her türlü teşebbüs ve benlikten ayırarak kendi fırkasında karni üste sürümek derecesine getirmek suretile Komünist Fırkasını emirler bendeler yığın haline getirmistir. Buna şüphe edilemez. Fakat buna da şüphe edilemez ki bu, Stalin'in, bir müstebit ve bir diktator olarak, zaferini gösterse de, komünizmin bir ide olarak, zaferini kat'iyen ifade etmez. Bugün Rusya'da komünizm partizanları yok, ancak Stalin'in bendeleri vardır. Ağır kurbanlar palahısına olsa da yer yüzünde müsavat

Fransa ve Sovyetler

İkinci Kânun ayının 16-nda Fransa senatosunda hariçye nazırı Pol-Bonkur Fransa-Sovyet münaasebatına dair maruzada bulunmuştur.

Pol-Bonkur'dan sonra söz alan senator Gotoer, Fransa'nın Sovyetlerle yaklaşma siyasetini şiddetle tenkit ederek demiştir, ki: „Biz bu kadar medhulunan Fransa-Sovyet muahedesi için metnini daha bilmiyoruz. İmza için yapılan merasime ve ertesi günü gazetelerde görülen yazılara bakılacak olursa, muahedenin imzalanmasına çok ehemmiyet verildiği anlaşılır. Bu heyecanın başlıca sebebi Sovyetleri tehdit eden içeri de dışarı tehlikeler . . .“

„. . . Sovyet hükümetinin siyaseti, bir kısım burjuazi aleyhinde diğer kısım burjuaziye anlaşmaktan ibarettir. Sovyet hükümetinin arzusu Hitlerle Mussolini'yi ihtilâl mahkemesine vermekdir.“

Umumiyyetle Avrupa'nın setreçne oyununda rus ordusunun ne kuvvetli ola bilir? Kızıl ordunun teşkil ettiği kuvvetin ne ehemmiyetli verildiği?

Sovyet hükümeti yalnız G.P.U. ile fevkalade işler müfresesine dayana bilir. Kızıl ordu ise bir seferberlik veyahut harp halinde silahlı Sovyet hükümetinin kendi aleyhine çevirecektir.

Rusya'nın askeri iktidarına güvenmek ve ona kıymet vermek mânâsıdır. Ticareti inhisar altına almış olan Sovyetler tüccarlarımızı daima müşkülât töredebektedirler.

Aceba bizim tüccar Rusya'da ticaret yapmak teminatı ala bilecek mi? V. faraza ala bilirse, ihtilafı işler hangi mahkemelerde ve hangi kanunlarla halledilecektir?

Aceba Fransa hükümeti Sovyetlerin iktisadi casusluklarına karşı bir tedbir ihtihaz ede bilmişmidir? . . .“

Rus-Japon harbi ilk baharda mı?

Amerika'nın maruf telgraf ajanları olan „United Press“ 6 Şubat 1934 tarihile aşağıdaki malumatı haber vermektedir:

„Amerika parlamentosu reisi ve bugün iş başında bulunan demokrat fırkasının müdiheri Mr. Henry Rainey „United Press“ in muhabirine verdiği bir beyanatta aynen şunları söylemiştir:

„Uzak Şark'taki vaz'iyet oldukça ciddi ve gergin görülmektedir. İlk baharda Sovyetlerle Japonya arasında artık bir harbu çıkı bilemez pek muhtemeldir. Ona göre biz de filomuz acele olarak takviye etmeliyiz, ki şu muharebedeki bitareflüğümüz idamesi temin oluna bilsin. Ben bizzat Mr. Vinson'un, 101 tane yeni harp gemileri inşasını zaruri addeden kanun layihası lehinde bulunuyorum, zira, kanaatınca, Birleşmiş Amerika Cumhuriyetinin muhtemel konfliktten kenarde buluna bilmesi ancak bu vehilelerle garanti edilmiş olacaktır.“

Camiler kapanılıyor

26 İkinci Kânun 1934 tarihli „Berliner Tageblatt“ gazetesinin verdiği malûmata göre, Taşkent komşolarile allahsular teşkilâtı, Taşkent ve etrafında mevcut 22 cami ve kilisenin az bir zaman içinde sine-ma ve komünist kulplarına çevrilmesini kararlaştırmışlardır.

prensipinin zaferini temine çalsan hayalci idealistler çoktan bu bendeler sisteminden ayırıldıkları gibi; millî hürriyeti beynelmil komünizm inkılâbının zaferinden bekleyen kafalar dahi taştan taşa değmiş, „sekilde millî, mânâca proletar“ düsturunun Stalin'e mahsus hileli bir formül olduğu kanaatına gelmişlerdir.

Hayat ve tarih, zahirde aldatan Feldmarşal'ın lehinde gibi görünüyorsa da, hakikatta aldatan „idealistlerin“ evvelceden takdirinden azık kaldıkları unsurlar ile âmillerin lehine olarak, inkisaf ediyor. Görünen bütün zaferine rağmen, hadise-lerin getireceği ilk tokusmada Stalin'e yapılan bendeler sisteminin çökeceğine kat'iyen şüphe edilmesini! . . .“

M. E. Resul-zade

Azerbaycan ve Şarkî Türküstan

Bakü-Gence demir yolu üzerinde olan Kürdeman durağından yüzü simale doğru muntazam bir şose uzanıyor. Paılar çölünü yaratan bu şosenin Kafkasya dağlarına dayandığı yerde, Baba-Dağ'ın eteğinde şirin bir kasaba varır:

— Aksu!

Kafkasya Azerbaycan'ının Şirvanşahlar devrinde çik paytahtından biri olan Aksu, aynı adı taşıyan bir çayın üzerindedir. Şose burada bitemez; O, yılan gibi zigzaklar yaparak dağa tırmanır ve Şamahya, oradan da şarka çevrilerek, doğru Bakü'ya gider.

Siz bu şose ile Aksu'nun üstüne çıktığımız zaman Aksu-çayın yılan gibi ispete uzanarak ufukta kaybolduğuna aydın ve aşıkâr göreceksiniz.

Fakat Şarkî Türküstan'ın Aksu-çayı ile Aksu şehri hatırlatır, yalnız bu değildir. Şarkî Türküstan'daki Aksu-çay, Kaşgar çayı ile birleşerek Tarmın adını alırdır. Böyle bir şekilde olmasa da gene Azerbaycan'da Tarmın çayı ve Urmi gölüne akan Kaşgar nehri de vardır.

Azerbaycan'da nehir, çay, göl, dağ, şehir, kasaba ve ill... hep Türkün gök, ak, kara ve kızıl gibi dört kurtlu renge adlanmıştır. Aksu'dan başka Azerbaycan'da Kara-su, Göyçay, Kara-çay, Kızıl-Özen gibi çaylar; Gökce, Göyöl gibi göller; Aksu, Ağdam, Ağdas, Akşehir, Göyçay, Göy-Tepe, Kızıl Ağaç, Kırmızı Kazaklar, Kızıl Durun, Kaşşehir, Karabulak, Karadonlu, Karacala, gibi şehir ve kasabalar vardır. Azerbaycan çayları da istepeleri yarararak Kür, Aras, Kızıl Özen'de toplanırdan sonra, en büyük Türk gölü olan ve Türküstan'la Azerbaycan arasında uzanan Hazer veyahut Gök denize dökülürler.

İstepelerde olduğu gibi bir çok çaylar istepelerde eriyerek, kumlarda kayboluyorlar... Tipki, Türküstan'da olduğu gibi, Azerbaycan'da dahi ekincilik sulama kanalları sistemi yapıldığından, kanalizasyon vastesi burada da son derece inkişaf etmiştir.

On dokuzuncu asrın başında Rusya Azerbaycan'a geldiği zaman burada Türklerin yarattığı özlükleri mümkün sulama kanallarına tesadüf etmiş ve Azerbaycan sulama sistemini ve bu sulama işlerini tanzim eden nizamname ve kanunları resmen, kanun olarak, kabul edilmesine karar vermiştir.

Bugünkü Sovyet Azerbaycanı'nda bile, Moskva Şirvan, Mil ve Muğan istepelerinde eski tarihi kanalları temizleyip ihya etmekle meşguldür. Bu kanalları Türküstan'dan gelen Türkler vücutte getirmişlerdir.

Malum olduğu üzere, on üçüncü asrın ortalarında Azerbaycan'da kuralan İlhani saltanatının iktisadi, mali, ticari hayatını idare

eden, Azerbaycan'ın iktisadi refahını yüksek katına çıkararak ve cihan ticaretini sevk ve idare ettilen, Moğol ordusundaki Uygurlardı.

Bunlar iktisadi hayatı „ortak“ adında şerhli veyahut inhisarlık şeklinde idare ediyorlardı.

İlhani Azerbaycan'ın en mekine unsurlarını teşkil eden Uygur Türkleri 9-nci asrın ortalarında Moğolistan'ın terkederken Şarkî Türküstan'da yerleştikten sonra burada yüksek bir medeniyet yarattılar.

Moğol devrine kadar yaşayan Şarkî Türküstan'daki Uygur Türk devletinin, kendisinden sonra gerek maddi, gerekse manevi medeniyet eserleri ta zamana kadar kalmıştır.

Uygurlar ilk defa olarak milli Tür harfları vücutte getirmişlerdi. Gerek bu harflarla, gerekse billahere kabul ettikleri arap harflarıyla yaratıkları ilmi, tarihi eserler Uygurların Türk harsına olan hizmetleri bakımından, adlarını ebedileştirmişlerdir.

Gerek devlet teşkilât ve idaresindeki hünerleri, gerekse iktisadi ve harsı sahadaki yüksek zekâlerle tanınan olan Şarkî Türküstan Türkleri, Çingiz imparatorluğu için dahil olduktan sonra, bu Türk medeniyetini Çingiz'in sevk ve idare ettiği basınıcaz ordu ile beraber, onun Gök boyrağı altında dünyamın her tarafına yaydıkları gibi, yurdumuz Azerbaycan'da o yüksek medeniyetini işgüle aydınlatmışlardır.

Ekincilikte yüksek bir teknik kurmağa muvaffak olan ve suvarına kanallarıyla Şarkî Türküstan istepelerini cennetten bir parçaya çeviren bu Türkler, Azerbaycan'ın Mil, Muğan, Şirvan istepelerini de suvarına kanallarla bürümüş, buralarda yeni şehirler salmış, buralarda ekinciliği son derece yükseltmişlerdi.

Rus tarihçilerinin bile itiraf ettiklerine göre, o zamanki Azerbaycan'da ekincilik, bu kanalları sayesinde son derece inkişaf ederek, ruslar zamanında harebezi arırdan Muğan, bir cennet olmuştur.

Azerbaycan'a gelen Moğol-Türk unsurları daha on üçüncü asırda oturak haline geçmeye başlamışlardır. Gerek oturdıkları yerlerin çay, nehir, göl, dağ v. s. adlarını, gerekse saldıkları köy, kasaba ve şehirleri Türküstan'daki isimlerle tesmiye ediyorlardı.

Umumiyetle gerek İlhani'lerden emval, gerekse onlardan sonra muhtelif zamanlarda şimaldan ve cünaptan Azerbaycan'a dolan Türkler, Türküstan üsulunda „Kent-Kent“ olarak yerleşiyorlardı. Ve Türküstan'da olduğu gibi, burada da Daşkent, Kötürkent, Aksikent, gibi şehirler kurmuşlardır.

Azerbaycan'da „köy“e „kent“ denil-

Ukrayna komsomolları

Moskva'da intişar eden 18 İkinci Kânun tarihli „Komsomolskaya Pravda“ gazetesi Ukrayna milliyetçilerinin genç komünistler arasındaki faaliyetlerine hasrettiği bir makalede diyor, ki:

— „Muhtelif aksi-ihtilâl teşkilatları etrafından toplanan Ukrayna burjuva milliyetçileri gençliği kendi teşkilatlarına celbetmeye karar vermiş ve kendi nüfuzlarıyla onları zehirlemişlerdir. Burjuva milliyetçileri komsomol (genç komünistler) teşkilatına sokulmağa ve kendi adamlarını da araya çekmeye muvaffak olmuşlardır. Onlar, hatta komsomolların ve gençliğin terbiye işlerini idare eden makamlar gibi yüksek ve rehberek idare mevkileri de işgal ede bilmişlerdir. Onlar büyük nesriyat idarelerini, „Genç Bolşevik“, „Ukrayna Komsomolı“ gibi gazeteleri ve bir çok komsomol mecmualarını ellerine almağa muvaffak olmuşlardır. Gençlik ve çocuklar için nesredilen mektup kitaplarıyla edebiyata Skripnik nazariyesi, ecumle, „milli sur“ terbiyesi hâlkandaki nazariye, geniş surlette girmiş ve yerleşmiştir. Bir çok yerlerde komsol teşkilâtı kadrosu yabanılardan ve müteredditlerden ibaret olmuştur. Bazı yerlerde umum Sovyetler komsomol teşkilâtı merkezine değil, yalnız Ukrayna merkezine itaat edilmesi yolunda propaganda yapılmıştır.“

Pan-Asyaçılık hareketi ve Japonya

Amerika gazeteleri son günlerde „Asya Asyaları“ şiarı altında giden Pan-Asyaçılık hareketine ve bu hareketin güden güne genişlemekte olduğuna uzun müddetler hazretmekle nazariye, geniş surlette aktif surette takviye ettiğine işaret ediyorlar. Bu gazetelerin yazdıklarına göre, Dayran, Hindistan, Siyam, Moğolistan ve Asya'nın başka yerlerinde teşekkül etmiş olan Pan-Asya cemiyetlerine Japonya maddeten yardımında bulunmaya karar vermiştir.

Buğün Azerbaycan'da mevcut olan „Taze-Kent“, „Bulgar-Kent“, „Kuşçu Taze-Kent“, „Seit-Kent“ v. s. Türküstan üsulunu burada ne kadar yerleşmiş olduğuna isbat etmektedir.

Alումum Azerbaycan'da yerleşen Türkler medeniyet üsulleri, coğrafi isimlerle Arkası 4-nci sahifede) M.B. Mehmet-zade

her yıl teknik nebatat için (pannik gibi) 112.200 hektar arazi, ekilmiş ve 80.500 ton mahsul alınmışken 1925-26'de ekilen arazi 101.000 hektar olup ancak 69.700 ton mahsul almıştır. 1933 senesi mahsulü bile plan üzere 134.000 ton iken fiilen 75.000 ton daha fazla elde edilmemiştir. Eğer Sovyet devrinde Azerbaycan'ın pamuk haslatını 14 yıla taksim etsek, alacağımız orta rakam 1909-1913'de alınan senelik mahsulün yarısını bile teşkil etmez.

Azerbaycan köy iktisadiyatında meyvaçılık ve üzümçülük gibi sahaların da rolü büyüktür.

Klup'tun eserinden öğreniyoruz, ki: 1909-1913'de meyva bağlarının işgal ettikleri arazi 30.600 hektardan 1925-1926'de 30.500 olmuştur. Üzüm bağları 1909-1913'de 28.400 hektardan 1925-1926'de 25.100 hektar olmuştur. Bostanlar 1909-1913'de 10.200 hektar, 1925-1926'de dahi aynı miktarda kalmıştır.

Maldarlığın köy iktisadiyatındaki ehemmiyetinden bahse lüzum vardır? Maldarlık, yani hayvan beslemek, yalnız ekin işlerinde iş hayvanı demek değildir. O, aynı zaman yunu, sütü, yağı, eti, derisi v. s. ile milli iktisadiyatın mühim bir rükündür.

Aşağıdaki cetvel maldarlığın vaziyetini aydın gösterecektir:

Hayvanların cinsi	1909-1913	1925-1926
At	177.000	129.000
Kara mal	1.636.000	1.535.000
Koyun	2.588.000	1.350.000
Keçi	215.000	200.000
Domuz	22.000	35.000
Yekün:	4.638.000	3.246.000

Rakamları konuşturmaya ne lüzum vardır? Onlar kendileri hakikati gösteriyorlar. 48.000 at, 1.238.000 koyun, 101.000 öküz, manda, deve, katır, eşek, ineği gibi iş hayvanları ve 15.000 geçi mahvolmuştur, ki mecmuı 1.387.000 hayvan yapar.

Buna mukabil Sovyetler devrinde 13.000 domuz çoğalmıştır. 1909-1913'de hayvanlardan hasil olan et, yağ, süt, deri, yun v. s. mahsulünün yıldı 21.107.000 manat (ruble)

Baş muharririmiz 50 yaşında

„Milli Azerbaycan Merkezi“nin reisi, „Müsavat“ı firkasının reis ve lideri ve „İstiklâl“in muhterem baş muharriri Resul-zade Mehmet Emin Beyefendi 31 İkinci Kânunda 50 yaşını ikmal etmiştir. Bu münaşebete Azerler, Şimali Kafkasya, Gürcü ve Edil-Ural kolonisinin münaşebetlisi Emin Bey'de toplanarak kendilerini tebrik ve bugünü teşit etmişlerdir. Toplantıda gazetemizin azeri heyeti namına, Azeri zabitanı namına, Azeri gençliği namına, Şimali Kafkasya, Gürcüstan ve Edil-Ural tarafından samimi nutuklar irat edilmiş, Emin Beyin büyük ve unutulmaz hizmetleri kaydolunarak sevk ve idare etmekte olduğu büyük ve mukaddes istiklâl savaşını muvaffakiyete barşması temenni edilmiştir.

Emin Beyin doğum günü münaşebetile Avrupa ve Asya'nın muhtelif memleketlerinde yaşayan Azerlerden ve bir çok dostlardan tebrikler dahi alınmıştır.

Gazetemiz muhterem baş muharririnin candan tebrik ve ona uzun ömürlük dilerken, yazı heyetinin Emin Beyin 30 yıllık muharrirlik hayatını teşit için hazırlanmış makalede olduğu da saygılı okuyucularına bildirmiş bir vazife addeder. Yazı heyeti

Şark'ın kapısına hücum

Azerbaycan'ın Nahçıvan şehrinde „Şark Kapısı“ adında bir komünist gazetesi çıkıyor. Bu gazete, „Muhtar Nahçıvan Sosyalistik Sovyet Cumhuriyeti'nin resmi organıdır.“

„Bakinski Raboçi“ (Nr. 236) bu gazeteye şiddetli hücum yapmaka meşguldür. „Şark Kapısı“, komünistleri, teşvik için ve mahsul toplama işlerinde muvaffakiyetliliği hep komünistlere yüklemekte imiş.

„Şark Kapısı“ komünistleri, teşvik için olacak, tenbel, işden kaçan, işden korkan, cahil olarak tasvir ederken, bitarak köylülerin mülkesiz, vazifesiz ve çıkarılan olarak tasvir etmek imiş.

Bu da azmış. „Şark Kapısı“ gazetesi, Nahçıvan vilayetine kolçomak mevcut olup olmadığının, kolçomakların mukavemet gösterip göstermediklerinin, uhtrlerinde olan mükellefiyeti ifa edip etmediklerinden kat'iyen bahsetmiyor, „sınıf savaş cephesini“ temamilen süküte geçiriyormuş.

„Bakinski Raboçi“ gazetesi, „Şark Kapısı“ gazetesi, firka sıralarını bozmakla, firka ekârı umumiyesini avutmakla ithiham ediyor.

Çok ihtimal, ki „Şark Kapısı“na bir eî gönderilecektir

Azerbaycan'ı nasıl tanımalı?

(Gene Vâ-Nü Beyin yazısı münaşebetile)

II. Azerbaycan'ın köy iktisadiyatı¹⁾

Vâ-Nü Bey Sovyet mecmuasından Azerbaycan'ın köy iktisadiyatına ait şu malûmatı naklediyor:

— „1921 senesinde Azerbaycan'da ekilmiş arazinin mesahası 740.000 hektar-ken, simdi 1.025.000 hektar olmuştur. Üstelik ziraatı yüksek teknik komünistler. Bugün 600 büyük makine ve 2.000 traktor çalıştırılmaktadır...“

... Azerbaycan'da 3.500 tane kolektif çiftlik vardır. Sovhözların miktarı 80-ür ...“

Doğrudur Vâ-Nü Bey bu malûmatı Sovyet menabihinden aldığı kaydetmektedir. Fakat bu, gene Azerbaycan'ın tanımağa کافی değildir. Bir defa 740 ile 1.025-ya tutuşurlar. 14 yıl zarfında olsa da, 260 gibi bir fark görüldüğü için, Sovyet devrindeki terakki ve yükseliş yeğnilğine (str'atına) zahip olacak ve bu bakımdan umumî refahın arttığına, yanlış olarak, hükmedeceklerdir.

Biz kolektivize ve traktorize hakkında aşağıda fikirlerimizi söyleyeceğiz. Şimdi ise köy iktisadiyatının (ekinciliği), bağcılığı, maldarlığı v. s. de içinde) umumî vaziyeti hakkında, gene V. S. Klup'ta istinaden, istatistik rakamları tutuşturacağız.

Herkesin bildiği gibi, Sovyet rejimi, harbi komünizm, Nep ve kolektivize devirleri gibi üç merhale geçirmiştir. Bu devirlerden birincisi ve üçüncüsü tahribat devridir. 1921 ve 1922-de milyonlarca insanın mahvolmasına sebep olan ve umumî kitle ve açlıkla biten harbi komünizm, eski iktisadi ve içtimai teşkilâtı yıktı, onun yerine ferdin hürriyet ve mülkiyetini reteden başka neviden bir kölelik rejimi, yani komünizm nizamını koydu. Köylünün teşebbüsünü ve çalışma sevdikini öldürüp, sisteme karşı köyli emekten boyun kacırmış ve bunun neticesinde kitle ve açlık

¹⁾ Baş geçcen sayıda

San'at-kârlarımıza

Sovyet Rusya Bakû'yu Azerbaycan'ın milli vücudundan ayırmak ve koparmak için elinden gelen her şeyi yapmaktadır. Bir yandan Türkler çıkarılır, parçalanır, öbür yandan da rus doldurulur. Ve bu ruslara gece-gündüz, resmi hizmet harici olarak, askeri talimler veriliyor.

Bakû'yu, yaklaşmakta olan kıyamet zamanı elden bırakılmak istiyor. Bakû'yu ve etrafını ruslaştırıyor. Bakû'daki caddelerin, etraflık köylerin adı „Oktober yiğitlerinin“ mürdar adlarını taşımağa başlıyor.

Simdi de yeni bir fikre düşmüş: Bakû'da bir abide ikmek!

Bu abide, deniz sahiline, büyük bulvarın sonunda, „Petrofski meydanı“ adlandırılmış olan yerde duracak, bizzat Petrof'un kendisini temsil edecektir.

Bu Petrof'u tanıyormusunuz?

Artillerist Petrof, 1918-de alayı ile beraber Bakû'ya Şumyan'ın yardımına koşmuş, fakat Anadolu-Azerbaycan batrılarının birleşik güçleri önünde duramıyarak, cepheyi bırakarak kaçmış, işte deniz sahiline bu meydana sığınmıştır.

Petrof buradaki topları kurmuş, Anadolu-Azerbaycan Mehmetçiklerinin akin etmekte oldukları cenubi-garp tarafını bombardımanla başlamıştı.

Fakat hiç bir işe yaramayan bu boş gürellik, Bakû'yu „müdafaaatın“ ziyade vapurlara dolup kaçmak için idi. Çünkü ateşimiz ona kaçmak imkânı bile vermiyordu.

En son, milletimizin çelik yumruğu altında yok olup gitti idi.

Şimdi Sovyet heykeltıraşlarından Sabıy adında bir san'atkar, Petrof için „Bakû'nun müdafaaatı“ diye bir abide projesi yapmış. Bakû gazetelerinde neşretmiştir.

Gazete „Bakû'nun şerhli müdafaaatının hatıraşını anlatarak bu eserim“ teki-dine bütün mimar, ressam ve heykeltıraş gibi san'atkarları çağırıyor.

Ben de bu minâsetle kendi san'atkarlarımıza müracaat ediyorum.

İçeride olanlarda isim yoktur. Azerbaycan haricinde çok kuvvetli san'atkarlarımızın mevcut olduğunu biliyorum. Bunların içinde eserleri tanınmış ve tanınmakta olan ressam, heykeltıraş, mimar v.s. d. vardır.

İşte onlara diyorum: Şiye size vazife! Çok telesik olarak bir „Milli zafer abidesi“ üzerinde düşünüp profesini zihar ediniz.

Abide çok muazzam olacaktır.

Petrof abidesinde „yiğitlin“ bir adım karşısında deniz, iki adım karşısında da Anadolu-Azeri süngüsü varken, bizim abidesinin temelleri üzerinde durarak, ortak zaferi temsil edecek Mehmetçikle Memiş, aynı mahelde, yüzü şimale bakacaktır.

Türkiistan'a ve Azerbaycan'a akin etmekte idiler ve gelirken yolları üzerinde Edit-Ural ve Simali Kafkasya gibi Türk illerinin milli mevcudiyetlerine ölmü darbası indiriyorlardı.

Makinelerin tabikisi rus köylerinde işsiz adamların sayısını bir yüz artıracaktı. Bu suretle, Türk ölkeleri için bir ölim tehlikesi teşkil eden ruslar makine devrinde onların daha çok artıracaktı. Çünkü bilhassa Azerbaycan'la Türkiistan'da nüfus kısıfı seyrekler. Boş arazi çoktur. Ruslar buraları daha müthiş bir surette kolonize edeceklerdir.

Bu suretle, normal şarttaite, yani Azerbaycan'ın, Türkiistan'ın ve diğer eski ölkelerin müstakil oldukları zaman müsbit bir rol oynayacağına şüphemiz olmayan traktor, Sovyet şeraitinde memfi bir rol oynamaktadır. Azerbaycan'daki boş arazi savurılırsa (ki yapılmaktadır) milyonlarca nüfus besler. Azerbaycan halkı traktor ve makineler sayesinde işlenmeyen boş araziyi altın parçası haline getirebilir.

Simdi ise ne oluyor?

Moskva Mugan, Mil, Şirvan gibi Kür ve Aras nehirleri havzasında uzanan istoplere kanallar çekip suvarıyore ve bu kanallar etrafında Rusya'dan akıp gelen rusları iskan ediyor.

İşte sovhöz ve kolhozları teşkil eden ve traktorları kullanan ve istifade eden bu ruslardır.

Sonra, ekincilikte makine ve traktor, cemiyetin içtimai ve hukukî minâsetlerinde inkılâp yapmayı icap ettirer. Küçük-küçük parçalar halindeki mükiyetlerde makinenin tabikî imkânıdır. Makinenin muvaffakiyetle tabikî ettiği küçük mükiyetlerin bir araya gelmesi ve iktisadi minâsetlerini yeni esaslar üzerine kurmaları gerekir.

Binaenaleyh, makine tabikî edilmeyen veyahut edilirken köylünün ve aleumum müstahsil halkın hukukî minâsetleri tanzim ve tesbit edilmelidir.

Fakat, bolşevikler kolektivizasyonu bunun için yeni yüksek teknik tabikî edile bilecek için yaratmadılar. Eşer maksat bu olsaydı, mükiyetin temamilie işğisi ve buna tahammül edemeyen emekçi köylünün imbasına ihtiyaç hissedilmezdi.

Hayvan sovhozları

„Yeni Kent“ gazetesinin (24. 11. 1933) yazdığına göre, Maveraiy Kafkasya Federasyonunda, Federasyon sovhöz komiserliğinin (devlet çiftlikleri vekaletinin) 19 süt-eit sovhöz, 7 domuz sovhöz ve 5 koyun sovhöz vardır, ki bu sovhözlerde 21.636 karam, 18.750 koyun ve 13.759 domuz varmış. Aynı, yani 1934-de, ayrı-ayrı cumhuriyetlerin (Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan) mecumu 85 sovhözları vardır. Bu sovhözler 29-u hayvan sovhözüdür. Bu sovhözlerde 2.477 at, 5.069 karam, 135.705 koyun ve 1.368 domuz varmış.

1932-de Maveraiy Kafkasya Federasyonunda 116.613 baş karam olan ve „SEF“ denilen 916 süt emtia fermaları, 407.602 baş koyun olan ve „KEF“ temsiye edilen 614 koyun emtia fermaları ve 49.029 domuz olan ve „DEF“ adlanan domuz emtia fermaları varmış.

„Zarya Vostoka“ (Nr. 235) gazetesinin yazdığına göre, bu devlet çiftliklerinde hayvanlar bu kişin tehlike içindedirler.

Çünkü hayvanları beslemek için yem ve kuru ot tedariki planı ikmal edilememiştir. Ağaç, Gedebek, Gorus, Basar-Geçer, Laçın, Şamhor, Kürdemir, Gence, Zakatala ve Tazı gibi kaza ve nahiyelerde yem hazırlığı planı hiç bir nisbetinde anak imkâl edilmiş, aynı zamanda hayvanları ve hayvan yavrularını beslemek ve kışta sokmak tutumak için kişik yerler ihzar edilmemiştir. Bu hayvanlar dağda-daşta sürünmektedir. Her çok kazalarda hayvanı toman mahvolmaktadır. Bir çoklarında köylüler tarafından gizli olarak kesilmektedir.

Küçük bir Başçeki nahiyesinde 1933 zarfında 450 ineke ve öküz çalmıştır. Gazete bu tasfielattan sonra şunları ilâve etmektedir:

— Fırkannın ve hükümetin tedbirleri sınıf düşmanlarının amansız mukavemetine tesadüf ediyor. Kolçomaklar otlakları ve kişikları imha etmek suretile sovhöz maldarlığını dağıtmak istiyor. Bu suretle sovhözler devlet karşısındaki mükiyetlerini işi edemiyor, proletaryayı bu kişin sütsüz ve etsiz kalacaktır.

düşman da ayaklarına serilmiş bulunacak. Petrof, bayrağı, toparları onların ayakları altında yatacak, veyahut denize yvarılacak olacaktır.

İsterseniz, Mehmetçikle Memişçik el-ele vermiş biri simalı, öbri de Hazeri gösterir bir vaziyet alınlar. Bu demek olur, ki şimal ayısım bu Hazer'de boğdukt.

Tabii teferüatını siz kendiniz iyi bilirsiniz. Bu hususta tam hüriyyete maliksiniz. İhtiyacınız yalnız mevzu vermek.

Çünkü bu „Milli zafer abidesine“ en yakında ihtiyaç olacaktır.

V. Nuh-Oğlu

Bolşeviklerin kolektivizeden maksatları, esasen köylünü topraksızlaştırmak, toprak zerindeki ferdî mükiyeti imha ederek, kolektivizasyonu teşkil etmektir.

Maksat, köylünün refah ve saadeti değildir; sosyalizm doktrini tabikî etmek, sınıf-sız bir cemiyet yaratmak ve, insanların hüriyyet, şahsiyet ve benliğini öldürmektir.

Halbuki biz, makineyi tabikî ederek düşündüğümüz toprağın verimini artırmak ve halkı kolay yolla refah ve saadete kavuşturmak idi. Onun için biz sosyalizm ve komünizm yollarını, sınıf-sız bir sosyalizm cemiyeti yaratmayı ve vatandaşları haksız, hukuksuz bir köle vaziyetine sokan devlet kapitalizmi yolunu değil, tam cemiyetçilikle beraber iradi ferdiyetçilikle de retten ve orta yolu tutan **Tesanütçü Demokrasi** yolunu takip ediyoruz.

Bu yol, ferdin hakkını, hüriyyetini, mükiyetini müdafaa etmekle beraber, onun menfaatinı, bütün bir varlık bir vücut olan milletin yüksek menfaatine telif eder, ferdiyet ve ferdin hakkını cemiyette müfit olmak nisbeline kabul eder.

Millî birlik, millî varlık ve millî refah ve saadet bakımından hareket eden tesanütçü demokratlar, iş bölümü ve elbirliği, teşriki mesai esaslarına dayanarak, makineden yüksek verimi ala bilmek için iktisadi tesanütçülüğü meydana atıyorlar.

Zaten kolektif çiftlik denilen kolhozlar-daki bugünkü mücadele mezkûr müesseselerden iş istikamete doğru inkişaf etmekte olduğunu göstermektedir.

Süngü, kamçı, kan, ateş karşısında kalan uluk mükiyetçi köylü kolhozlara girerken sonra bile mükiyet ve tasarruf hakkını muhafaza etmişlerdir. Onu bundan bolşeviklerin bir bir vahşetleri bile ayırmıyor. Bugün kolhozlardaki hukukî minâsetin, „iştirak halinde mükiyet“ (Propriété Commune) esasları hilafına olarak „mükiyet tek mükiyet“ (Copropriété) şerhi almıştır. Kolhozlarda, iştirak halinde mükiyet değil, müsterek mükiyet tesis edilmiştir.

Birinci halde kolhozlara girmiş olan köylüler müstakiller ve tek başına mükiyet ve tasarruf hakkından mahrum iken, ikinci halde kolektif azasının şahsiyet hukukîyesi ve müstakilen tasarruf hakkı baki

Kardeş Türküstan'ın büyük bir kurbanı

Refikimiz „Yaş Türküstan“ gazetesinin İkinci Kütünde çıkan son 50-nce nüshası bolşeviklerin bu günlerde katlettileri Türküstan'ın büyük oğlu Münevver ve Kari'nin yüksek hatıraşına ithaf edilmiştir. Mecmuda, bu hususta yazılan baş makaleden başka Efendi-zade'nin „Yeni kurbanlarımız ve Münevver Kari“, Yakub'un „İlk Hocam“, Sabir'in „Büyük şehitlerimiz“, Tahir'in „Yolbaşçımız Münevver Kari“, Abdulvahab'ın „Üstadımız Münevver Kari“ makaleleri bu büyük itik hakkında etraflı malûmat vermektedirler.

Münevver kimdir?

Onu şimdi öldürdüler?

Bu sorulara „Yaş Türküstan'ın baş makalesinden aldığımız parçalar pek iyi cevap veriyorlar: „... Bolşevikler onu öldürdüler, çünkü o münevver idi; Çünkü o, türkçülük mevküresinin, Türküstan'da Türk millî devletçiliği gayesinin en metanetli, sîbattı ve en namuslu yayıcısı idi. Münevver her zaman Türküstan'da yaşayıp durur idi. O, açık surette yaşamış ve Türküstan'dan, nereye olursa olsun, çıkmak istemeyen imtina etmiş idi.“

... Münevver çok iyi bilmişti, ki bizim zaferimizin en birinci zarurî şartı ve esası — birlik ve tekniktir. Bu sebepten o, Türküstan gelişimini bilime (ilme) terğip ederdi. Münevver yüzlerce genç Türküstanlınamı muallimi idi. O, Türküstan gelişimini yazarak okuyup-yazmayı değil, ondan daha çok öz vatannı ve öz halkını sevmeyi öğretti.

Türkçülük ve Türküstan Türk millî devletçiliği gayelerinin muzafer olması yolundaki girişe faal surette iştirak eden ve hâla de iştirak etmekte olan Türküstan gelişiminin — ekseriyeti olmasa da — büyük bir kısmını Münevver'in mektebinden çıkanlar teşkil eder.

Münevver, sözün tam mânâsile, Türküstan'daki inkılâpçı ve terakkiperver milliyetçiliğinin mücessen timsali idi. Onun, daha çarlık idaresi vaktında vücutte getirdiği mektepler, genç Türküstan inkılâpçı milliyetçiliğinin hakiki beşiği idi.

Rusların „yerliler için“ açtıkları yarımsiyoner, yarı-polis mekteplerini mânen öldürdün, işte Münevver'in şu mektepleri olmuştu.

Türküstan genç neslinin muallimi, ruhen ruslaştırmanın barışmaz düşmanı, türkçülük mevküresini ve ateşli vatanperver olan münevver, ruslaştırmanın işinde eski çarlık Rusya'ın emel-darlarını geride bırakan bolşeviklerin rahatsızlandırması bilmedi.

Bolşevikler bir kaç defa Münevver'i hapsettiler, evini araştırdılar. Evinden arabaları kitaplar ve her türlü kağıtlar alıp

gittiler. „Bolşevikler Münevver'i muhakemesiz öldürdüler. Hem de Münevver'i hiç te Sovyet aleyhindeki muayyen bir hareketi yüzünden öldürmediler. Mahz Türk millî mevküresini taşıdığı, bizim milli uyandırma müessesen timsali ve ruslaştırmanın her bir seklinin barışmaz düşmanı olduğu için öldürdüler...“

Münevver'in talebesinden Abdulvahab Bey bu hususta yazdığı makalesini şöyle başlıyor:

„...19-nce asır, Türk halkına dört türlü sima vermiştir. Bunlar ilk iş olarak cehalet uykusuna batmış Türkleri uyutular ve milletimize necat yolu gösterdiler. Türkiye'de Mustafa Fevzi Paşa gibi gayet batır bir zat meydana gelere: lereketi meşhur „Hattı hümayun“ u yazdı, ilan etti (18. 2. 1856). Azerbaycan'da Mirza Fethali Ahund-zade gibi emsali nadir bir şahsiyet ölmek eserler yaratarak Kafkasya Türkçülüğünün uyuşuk gözünü açtı. Kıran ise bütün Türkler için kıymetli İsmail Bey gibi yüksek bir zekâ verdi. Bu üç Türk ölkelerini yetiştirdiği üç türlü büyük simanın Türküstan'daki örneği Münevver Kari'dir...“

Münevver'den başka onun talebesinden olup muallimlikle işteğilen eden Selim-Han Tala-Han ve müderris Tulagan Damla Beyler de katledilmiştir.

Kardeş Türküstan'ın istiklâl mehrabına verdiği bu büyük kurban minâsetine duyduğu teşekkür candan iştirak ederek, büyük şehidin yüksek hatıraşını öndere bürmetile eğiliriz.

Aynı zamanda refikimiz „Yaş Türküstan'ın baş makalesinin sonunu teşkil eden aşağıki sözleri biz de tekrarlıyoruz:

— „Türküstan'da ve başka Türk ölkelerinde Sovyet hükümeti bütün millî Türk mevküresini taşıyanları mutamaz bir surette imha etmektedir. Şimdi Münevver'i de öldürdüler. Başka sayısız adamlarımız bir yanda dursun; Ahmet Baytursun nerededir? Mir Yakup Dolat nerededir? Ali-Han Beygüyan, Abdullah Hoca nerededir? Biz matbuatımızda Sovyet vahşeti kurbanlarının menkabalarını yazmaktayız. Bolşevikler tarafından, türkçülüğün en kıymetli-müesseslerinin milli-kültür şahsında en değerli simalarının mütemadiyen öldürülmekte oldukları hakkında yazıp duruyoruz. Fakat, bolşeviklerin bize karşı yaptıkları bu vahşetlere karşı, bize kardeş ve dost sandığımız milletler tarafından hiç bir protesto sesi, bir tane olsun felaketime iştirak sözü biz otmuyoruz...“

cektir. Yalnız müstakil Azerbaycan'dır, ki Azerbaycan halkı hür, mesut ve mürefah olabilmektedir.

Çünkü tesanütçü demokrasi gibi yüksek beşeri prensipi ancak müstakil ve milliyetçi Azerbaycan tabikî edilebilir.

Esaret ve kölelik rejimi rus milletinin milli mahsulüdür. Daha 100 yıl evvel çarlık Rusya, hür ve serazat Azer halkını Rusya'da olduğu gibi kölelik rejimine tabik kılmak istedi. On dükuncuz asrın ortalarında, Azerbaycan'da sun'î bir derebey zümresi yarattı ve onların elle, o zaman Rusya'da çarı olan „krepostnoy hukuku“ denilen kölelik rejimini tabikta kıldı. Azerbaycan köylüsünün hür olması, hiç bir derebey ve feodal sınıfa malik olmaması ona çok tuhaf geliyordu. O istiyordu, ki Azerbaycan köylüsü de rus mükiyeti gibi, hayvan sürüsü halinde piyasada satılışın.

O istiyordu, ki Azerbaycan köylüsü bir hakka malik olmayan bir „esya“ halikî edilsin.

Buna karşı o zaman Azerbaycan halkı isyan etmiştir. Kızıl Rusya daha, rus nihilizminden doğan esaret ve kölelik rejimini tabikî etmektedir. Azerbaycan göçü iktisadîyatında tabikî olan kolektivizm, rus kölelik ruhunun maddesinin bir ifadesidir.

Bu, yıkılmadılar.

Bunun yıkılması için de Sovyet Rusya'nın çökmesi ve parçalanması, rusların kendi milli hudutları dahiline çekilmesi lazımdır. Bu böyle olmazsa dünyada adalet ve medeniyet muafaz olamayacaktır.

Ona göre ana prensipimiz bir daha tekrar ediyoruz:

Rusya çökmelidir, Rusya dağılmalıdır, Rusya parçalanmalıdır, esir ve mahkûm milletlerin yüzüne hüriyyet ve istiklâl sunulması doğmalıdır.

Tashih: Çeyen makalesinin başınıca sütünde, onuncu satırda ki „yüzde 84“ — „yüzde 840“ (yüzde sekiz kırk), aynı sütünnun 17-nce satırında ki „1907-den 1911-e kadar“ yerine „1907-den 1914-e kadar“, makalenin son dokuzuncu sütünde, aşağıdan yukarı, 4-nce satırda ki „hakimiyet“ sözü „hakkaniyet“ okunmalıdır.

Muhacirler arasında

Çokay Oğlu Mustafa Bey Berlin'de

Türkistan İstiklal hareketinin rehberi ve refikimiz „Yaş Türkistan“ mecmuasının muhterem baş muharriri Çokay Oğlu Mustafa Beyefendi kaç gündür beri Berlin'de bulunmaktadı. Mustafa Bey, mütehit Azeri, Gürcü, Türkistan ve Edil-Ural kolonileri tarafından derin saygılara karşılanmış ve kendisinin şerefine muhtelif kolonilerin resmi teşkilatları tarafından ziyafetler tertip edilmiştir. O cümleden olarak „Almanya'da Azerbaycan İstiklal Komitesi“ tarafından dahi aziz misafir şerefine Şubatın 7-nde bir çay ziyafeti verilmiş ve Komite reisi Hilal Münsi Bey gerek İstiklal Komitesi, gerekse Berlin Azeri kolonisi namına olarak Mustafa Beye beyanı hoşamedide bulunmuştur.

Münnever Kari'ye mâtem merasimi

Vahşi kızıl rus hunharları tarafından üç yıldanberi keza bodromlarında her türlü işgencelere murah tutulduktan sonra muhamekesiz olarak bilahere kursuna dizilen Türkistan'ın maruf milî mîcahidî merhum Münnever Kari'nin katli mücahidisi Şubatın 3-nde Berlin'de Türkistan kolonisi tarafından büyük bir mâtem merasimi tertip edilmiştir.

Çokay Oğlu Mustafa Beyefendinin riyaseti altında vukubulan merasimde Berlin'de yaşayan bütün mahkûm Türk ölkelerinin temsilcileri gibi, Türkiye Türk Talebe Müessesinin resmi mümessilleri dahi iştirak ediyorlardı.

Mustafa Bey, merhum Münnever Kari'nin yüksek şahsiyetine ait ve hazırım üzerinde yamkık tesirler uyandırdığı bir nutuka merasimi açtıktan sonra, Türkistan kolonisi tarafından ve Talebe Cemiyeti isminde Orhan Hamdi, „Almanya'da Azerbaycan İstiklal Komitesi“ ve gazetecim namına Hilal Münsi ve Edil-Ural kolonisi adından Dr. Faat Kazak Beyler pek samimi nutuklar irat ederek beyanı taziyette bulundular.

Mustafa Beyin konferansı

Berlin Gürcü kolonisinin teşebbüs ve daveti üzere Berlin salonlarında birinde Çokay Oğlu Mustafa Bey tarafından „Şarkî Türkistan dahi hadiseler“ mevzuunda Şubatın 4-nde büyük bir konferans verilmiştir. Konferansa külliyelet surette iştirak eden Gürcü, Azeri, Türkistanlı, ve Ukraynalılardan başka Ermenilerinden de, „Serbest Kazaklar“ (Volne Kazachestvo) teşkilatı tarafından dahi gelenler vardı. Konferans büyük bir muvafakiyete geçtiğinden, hazırım Mustafa Bey'den Türkistan dahi vaziyet hakkında, kusa da olsa, dinleyicileri tenvir etmesini arzu ettiler; Mustafa Bey olan rica üzerine Garbi Türkistan'ın hazıra vaziyeti hakkında dahi muvafak surette izahatla bulundu. Üç saatden fazla devam eden konferans büyük bir alkala ile dinlendi ve maruzca defaaltla alkışlandı.

Kolhozlarda

Azerbaycan'da 3.738 kolhoz mevcuttur. Bu kolhozlarda 200.000 köylü ekeceği vardır. Bu miktar bütün köylü ekeneğinin yarısını teşkil eder.

1933-de bu kolhozlar 252.000 hektar yer ekmişler, ki bütün ekini yerierinin yüzde 54,4'üne nisbeten teşkil eder.

Kolhozlarda pamukların yüzde 89'una nisbeti toplanmıştır, ki 162.000 hektar yapar. Kolhozlarda 175.000 iş hayvanı vardır. Bunların 40.000'ini atlar.

Bundan başka et, süt ve 246 kolhozunda 18.426 inek, 151.000 koyun (246 koyun kolhozunda), 22.300 domuz (105 domuz kolhozunda) varmış.

1933-de Azerbaycan'da 30 adet M.T.S.-makine-tractor istasyonu ve bu istasyonlarda ise 1160 traktor çalışmıştır.

Bunlardan başka M.L.S.-ler haricinde, kolhoz ve sovkazlarda ayrıca olarak 900 traktor çalışmıştır.

Geçen yıl kolhozlarda çalışan köylünün her üç gününe 1, 2, 3, kilogram mahsul isabet ederken bu yıl 8—9 kilogram isabet ediyormuş. Bu o demektir, ki çalıştığı her gün için 8—9 kilogram alan köylü onunla bütün yıl ailesile beraber yaşamak mecburiyetindedir. Ve kendisine lâzım olan çay, kumaş, şeker ve başka fabrika mamullatı almak için o, 8—9 kilogramını satıp realize edebilir.

„Zarya Vostoka“ gazetesinin (4. 5. ve 6. İkinci Teşrin 1933) verdiği malûmatlara göre, Mavereyi Kafkasya bu yıl 96.017,7 ton pamuk hazırlamıştır; yani uhtesinde olan plannın 65,2'üne nisbeten; ikmal edilemiştir. Azerbaycan uhtesinde olan senelik plannın 66,5'üne nisbeten; Ermenistanın 67,6'üne Gürcistanın 37,3'üne nisbeten ikmal edilemiştir. Unutmamalıdır, ki yalnız Azerbaycan

Azerbaycan ve Şarkî Türkistan

(İl-inci sahifeden mabat)

beraber kabile isimlerini de yerleştirmiş olduklarından bugün Azerbaycan'da Karapapak, Karakoyunlu, Karadonlu, Akkoyunlu, Kazak, Bayat, Bayandır, Baharlı, Kacar, Tatarlı, Sulduz, Kara-Gözlü, Karamanlı, Aydınlı, Celairli, Cobanlı, Türkmen, Kenğeri ve ilh... gibi sayısız yer, köy ve kasabalarla tesadüf etmek mümkündür.

Şarkî Türkistan'ın istiklal savaşını takip ederken ve bu kardeş yurdun mukaddes hürriyetini elde etmeğe muvaffak olduğuna şehitliğim zaman tasvirî kabil olmayan yüksek bir zevcele doldum.

Bu sevinç yalnız bizim mahkûm milletler için dilediğimiz hürriyet ve istiklal prensipinin Asya'nın göbeğinde muzafer olduğundan değil, aynı zamanda bu mukaddes prensipin öz yurdumuz, aslı beşiğimiz olan Türkistan'da muzafer olduğu içindir. Gözümün önünde hürriyet ve istiklalî

Apşeron'da 5 yeni şehir

„İstiklal“ın 48-inci nüshasında Sovyet hükümetinin Apşeron yarım adasında 5 yeni şehir salmağa karar verdiğini haber vermiştik.

Geçen Birinci Kânun ayının sonunda açılıp İkinci Kânun ayının ilk yarısına kadar devam eden Sovyet Cumhuriyetleri Birliğinin merkezi icraiyesinin geniş plenumunda, Molotov'un raporundan sonra söz alan Dr. Gazner Musabekof, Kafkasya Cumhuriyetleri namına irat ettiği nutuka, Azerbaycan'a temas ederek, Bakü veyahut Apşeron yarım adasında yapılacak olan 5 yeni şehir böyle izah etmiştir: — „Apşeron'un simal-garp köşesinde 100 bin nüfuslu yeni bir sosyalizm şehri tikilecektir. Burası metallurji sanayininin zerkeci olacak ve petrol imalathaneleri yapacaktır. Yarım adanın şimal sahilinde, Biğje köyü nahiyesinde 35 bin nüfuslu ikinci bir şehir yapacaktır. Burada başlıca olarak Balahana-Sabancı petrol ocaklarında çalışan ameleler oturacaktır. Gene yarım adanın sahiline olan Merdekân köyü değiştirilerek 15 bin nüfuslu bir şehir haline getirilecektir. Merdekân'ın cenubunda Artem (Pir-Allah) adası karşısında 30 binlik bir şehir salınacaktır. Apşeron'un cenup sahilinde, Hevsan köyü yerinde beşinci şehir salınacaktır. Burada metil işleten müesseselerle petrol temizliyen imalathaneler toplanacaktır. Bütün bu şehirlerle beraber Bakü şehri de yeni plan üzere yeni baştan yapıl-

Kafkasya'da hava hatları

Sovyet hükümeti, bir tehlike zamanı Kafkasya'yı elden kaçırmamak için her türlü tedbirler almaktadır. O cümleden olmak üzere Kafkasya'da hava hatlarını artırmakta, muhtelif yerlerde aeroportlar inşa etmektedir. Azerbaycan'da, Gürcistan'da Şimalî Kafkasya'da, pratik hiç bir ehemmiyeti olmayan ve yalnız harp zamanı veyahut isyan anında işe yarayacak tayıyare hatları tesis etmektedir. Geçen yılın iptidalarında doğru Kafkasya'da yalnız şu hatlar vardır: Bakü-Tiflis-Maden suları. Azerbaycan dahilinde ise: Bakü-Şemahi-Şeki-Zakatata hattı mevcuttur.

Temmuz ayında ise Moskva'yı Bakü ve Tiflis ile birleştiren yeni bir hava hattı tesis olundu. Ağustos ayında ise Moskva'yı Terek-Kala (Vladikafkaz) ve Tiflis ile birleştiren bir hat daha açıldı. Bunlardan başka 18 Ağustos tesadüf eden „Sivil taşıyarecilik günü“nde yeniden aşağıki hatları tesis olundu: Tiflis-Eriyan; Tiflis-Şeki; Tiflis-Voronejka; Bakü-Salyan-Astrahanbazar-Lenkeran-Prisjip; Suhum-Öçemçeri-Tkvarçeli ve Suhum-Gudant-Gagri. Tiflis'te çıkan Türkçe „Yeni Kent“ gazetesinin 6 Birinci Kânun tarihli nüshasında olduğumuzda göre, Sovyet hükümeti, yuk tasadük için şu yeni hatları tesis eylemiştir: Tiflis-Gence; Yevlak-Bakü; Yevlak-Şeki; Tiflis-Eriyan; Tiflis-Maden suları;

6 Birinci Kânun tarihli „Zarya Vostoka“ gazetesine, 1934 senesi zarfında Gürcistan'da tesis olunacak yeni hava hatlarını şöyle tasvir ediyor:

Tiflis-Kutayis-Suhum; Kutayis-Ozurgeti-Batum;

143.000 ton pamuk verecekti. Bununla beraber bütün Mavereyi Kafkasya'da toplanan 96.017,7 ton pamuğun 85.000 tonu Azerbaycan'dan toplanmıştır. Azerbaycan'ın pamuk miktarlarında olan şu suretle ikmal edilebilmiştir: İsmailî mıntakası 89,4%, Ağdas — 81,5%, Gence — 74,6%, Salyan — 76,4%, Karabâlık

— 71,7%, Ağdam — 54,9%, CebraİL — 56,9%, Berde — 53,6%, Karadonlu — 52,8%, Samuh — 50,2%, Ağcabedi — 41,9% nisbetinde ikmal edilebilmiştir.

Umumiyyetle 180 kolhoz pamuk mükellefiyetini ifa edilebilmiştir. Azerbaycan Moskva'ya 60.000 tona kadar pamuk „borçlu“ kalmıştır.

Azerbaycan'da

Gene maas mes'alesi

„Bakinski Raboçi“ (12. 10. 1933) yazıyor: Amele ve memur maaşları aylarla verilmemiş, vaki olan şikâyet üzerine, Azerbaycan komiserler heyeti bütün müesses müdürlerinin tahti me'suliyete alınmasını müddeumumillighe emretmiştir. Amele, memur ve muallimler maaş alamamak devam ettiklerinden, Azerbaycan komiserler heyeti son içtimalerinden birinde, bütün komiserliklere ve şehr sovetlerine maaşların verilmesini emretmiştir. Aynı zamanda müddeumumillighe emredilmiştir, ki maaşları vaktında verilmeyen müesseselerin me'sul müdürlerini me'suliyete celbetsin.

Edebiyat cemiyeti

Azerbaycan sovyet yazıcuları birliğinin yeniden kurmak ve faaliyet programını tanımlamak maksadına Azerbaycan proletar muharrirlerinden Nezeri Moskva'ya hareket etmiştir.

Kara tahtaya

„Bakinski Raboçi“ (Nr. 239) gazetesinde okuduğuna göre: Ağcabedi, CebraİL, Samuh, Berde, Karadonlu, Ağdam, Kazak, Taus ve Samhor kazakeri komünist teşkilatı kâtipleri: Rahimof, Hacıyef, Rizvanof, Hudatof, Eyyubof, Murşudof, Veliyef, Eminbeyli, Gaibof.

Aynı kazakerin M. T. S.-lerdeki sıvası büro reislerinden: M. Efendiye, Pirverdiyef, Şilman, Aslanof, M. Yakubof, Melik Yakubof, Davidof;

Aynı kazakerin işçi-köylü müfettişleri: Dadaşef N., Çerkez Aliyef, Safarof, Mehdi Sadıko, Ahmedof Kerim, Hacıyef Zeynel, Bağro, Salmano, Mirzoyef; pamuk planını yüzde on beşten yüzde otuz kadar ikmal ettiklerinden, heyeti umumiyyelerle kara tahtaya kaydedilmişlerdir.

Genç komünisler

Bakü gazetelerinin yazdıklarına göre, Bakü'de Azerbaycan genç komünistler teşkilatının merkezi ve Bakü komitelerinin müsterek içtimaleri olmuştur.

İctimada Mavereyi Kafkasya öлке komitesi ikinci kâtipi Grikoryan da iştirak etmiştir.

Azerbaycan komünist fırkası merkez komitesi ikinci kâtipi Kudryavitsef uzun maruzasında genç komünistleri ihralımsız ve neticede genç komünistler teşkilatı kâtipleri Bala Bağrof ve Larionof istifa ederek yerlerine Bandariyef, Mecidof ve Veliyef seçmişlerdir.

Petrol istihsalı

„Bakinski Raboçi“ gazetesinin (17. 12. 1933) yazdığına göre, 1933-nci yıl zarfında Bakü petrol ocaklarında 15.284.371 ton ham petrol istihsal edilmiştir.

Yüzde yetmiş tesadüf olarak tabii fisyeler halinde elde edilen bu miktardan çıktın olan Sovyet hükümeti 1934-nci yılın istihsal programını 22.000.000 ton olarak tesbit etmiştir. Azerbaycan komünist fırkasının Bakü komitesi Bakü petrol ocaklarında 22.000.000 ton petrol temin edeceğine şimdiden vad'etmektedir.

„Azerbaycan musikisinin esasları“

Bakü gazetelerinin haber verdiklerine göre, büyük san'atkârmız kompozitor Üzeyir Bey Hacıbeyli „Azerbaycan musikisinin esası“ adında imi bir eser yazmıştır. Eser Azerbaycan konservatuarının ilim kabinesi tarafından tasvip edilmiş ve tab'a verilmiştir.

Yeni bir liman

Apşeron yarım adasının şimali-şark sahilinde yeni bir liman inşasına karar verilmiştir. Hazer denizle nakledilen petrol ve mahallatı ve Surahana, Ramana, Zabrati gibi nahiyelerin petrolunu bu liman tarikiide sevki olunacaktır. Yeni limanda petrol depoları, amele menzilleri, dar demir yolu yapılacak ve limanın inşası 1934 senesi Nisanında ikmal edilecektir. („Bakinski Raboçi“, 15. 12. 1933.)

Ekmekek yok

Bakü gazeteleri her ve etrafında ekmekek bulunmadığını kaydetmektedirler. „Bakinski Raboçi“ (5. 12. 1933) bilhassa amele nahiyelerinde ekmeğin yokluğuna ihtar etmek, bunun da sebebi olmak üzere ekme imalathanelerle nakliyat idaresinin yüklemektigini göstermektedir.

Çekmekteğin ihrac

Azerbaycan yüksek petrol enstitüsünü komünist fırkası seçmiş „emek cephesinden“ firar ettikleri için Melkian, Sotriadi, Alihan Ali Oğlu, M. Mustafa Oğlu, Mehmet Oğlu, Ali-zade, Koznets, Korneyef, Yegulof ve Budlof nam talebenin çekmekteğin kolğullarına karar vermiştir. („Bakinski Raboçi“ Nr. 184)

Chefredakteur und Verleger: M. E. Resul-zade
Verantwortlicher Redakteur: Hilal Münsi
Berlin-Charlottenburg
Druck: A. Weesmann, Berlin S.W.11, Stresemannstr. 72